

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Barzó Tímea

*Szülők háborúja –
személyiségi jogok csatája,
avagy alkalmazhatók-e
személyiségvédelmi eszközök a családjogi
jogvitákban?*

Barzó Tímea¹

**Szülők háborúja – személyiségi jogok csatája,
avagy alkalmazhatók-e személyiségvédelmi eszközök a családjogi jogvitákban?**

1. Bevezetés

Elmondható, hogy az ember életében a legfontosabb ajándék az, amit egy család adhat. A gyermekeikről féltő szeretettel, együttesen, közös egyetértésben gondoskodó szülők léte, a harmonikus családi kapcsolat érzése azonban nem adatik meg minden gyermek és felnőtt számára. A szülők különválása óhatatlanul kihat a gyermekekre is, amit csak fokoz a szülők egymás felé tanúsított ellenséges magatartása. A közös kiskorú gyermekek feletti szülői felügyelet iránti harc, a gyermekek szeretetért folytatott küzdelem gyakran olyan magatartásra ösztönzi a feleket, amelyek felvetik a másik fél (vagy a gyermek) személyiségi jogainak megsértését. Felmerül a kérdés, hogy a durván, kirívóan ellenséges magatartások és megnyilvánulások kizárólag családjogi eszközökkel szankcionálhatók-e, vagy alkalmazhatók egyéb polgári jogi – különösen személyiségvédelmi – eszközök is? Mivel alapvetően egy családjogi konfliktusról van szó, vajon a személyiségvédelmi jogkövetkezmények alkalmazhatók-e egy családjogi jogterületre tartozó jogvita eldöntésére? Nem eredményez-e többszörös elbírálást ugyanannak a jogvitának a családjogi szankciókkal és egyben személyiségvédelmi jogkövetkezményekkel történő értékelése? Jelen tanulmányban a szerző ezekre a kérdésekre keresi a választ.

1.1. A szülői felügyelet rendezése és a kapcsolattartás

A szülők különválását követően az egyik legfontosabb kérdés a közös kiskorú gyermekek feletti szülői felügyeleti jogok rendezése. A szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülőknek a közös szülői felügyeletre vagy a szülői felügyelet megosztására vonatkozó egyezségét – a gyermek elsődleges érdekét is szem előtt tartva – a bíróság jóváhagyhatja, de arra is van lehetőség, hogy a felek közös kérelmére ebben a kérdésben ítélettel határozzon. A szülők különválása ugyanis nem érinti automatikusan a közös kiskorú gyermekük feletti szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltozását. Amennyiben a szülők továbbra is együtt tudnak működni a gyermekek gondozásában, nevelésében, törvényes képviselőként, vagyonának kezelésében stb., akkor ennek törvényi akadálya nincs. Abban az esetben azonban, ha a különélő szülők a szülői felügyelet közös gyakorlásában nem tudnak megállapodni, a szülői felügyelet rendezéséről a bíróság dönt. A Pp. ugyanis kimondja, hogy a házasság érvénytelenítése vagy felbontása esetében a bíróságnak a közös kiskorú gyermek tartása, a *szülői felügyelet gyakorlásának rendezése* vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése felől – szükség esetén – erre irányuló kereseti kérelem hiányában is határoznia kell.² Ebben az esetben a bíróságnak részletes bizonyítást kell lefolytatnia arra nézve, hogy a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődése miként biztosítható a legkedvezőbben.³ Ilyenkor a gyermek és a különélő szülő közötti kapcsolattartást is rendezni kell, mert a házasság felbontásával, illetve a különválással nem szűnik meg a szülők közös felelőssége a gyermek sorsáért. A gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn,

¹ Dr. habil. Barzó Tímea, egyetemi docens a Nemzeti Közszerződési Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karának Civilisztikai Tanszékén, intézeti tanszékvezető egyetemi docens a Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete Polgári Jogi Tanszékén, barzotimea@gmail.com.

² 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 459. § (1) bek.

³ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) 4:167. § (1)-(2) bek.

míg a különélő szülő joga és kötelezettsége a kapcsolattartás és a gyermekével való rendszeres érintkezés. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy pedig köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani.⁴

A szülői felügyeleti jog körében elengedhetetlen követelmény a szülők közötti együttműködés a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének elősegítése érdekében, függetlenül attól, hogy a szülők együtt vagy különváltan élnek. A személyes ellentétek, véleménykülönbségek, esetleg a szülők egymással szemben érzett sértettségének háttérbe szorításával kell a gyermekkel foglalkozni, illetve a közös kiskorú gyermekkel kapcsolatos döntéseket megbeszélni, meghozni. Az együttműködési kötelezettség azonban nem jelent mindig és mindenben egyetértési, illetve közös döntési jogot akkor, ha a szülők különválását követően csak az egyik szülő gyakorolja a közös kiskorú gyermek(ek) feletti szülői felügyeleti jogokat. Ilyenkor ugyanis a különélő szülőt csak a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben⁵ illeti meg a másik szülővel közös döntési jog. Egyebekben a gyermeket nevelő szülőt csak tájékoztatási kötelezettség terheli a különélő szülő felé a gyermek fejlődéséről, egészségi állapotáról, tanulmányairól.⁶

A kiskorú gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására vonatkozó „jobb” alkalmasság bizonyítása során, illetve a kapcsolattartás szabályozása és gyakorlása körében a másik fél háttérbe szorítása érdekében a szülők gyakran nem válogatnak az eszközökben. Éppen ezért lehet megfontolandó, hogy a kapcsolattartás elrendelésekor a bíróság vagy a gyámhivatal kötelezze a feleket a családgondozásban való részvételre, mert amikor ez a fajta motiváció hiányzik, a kapcsolattartás továbbra is a kapcsolattartási harc folytatása marad.⁷

2. A kapcsolattartást rendszeresen és visszaélés-szerűen ellehetetlenítő szülői magatartás

A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől *indokolatlanul elzárja és ellene hangolja*. A gyermek érzésvilágára ez károsan és kiszámíthatatlanul hat, s az is bekövetkezhet, hogy a gyermek szembefordul mindkét szülőjével. A különélő szülő kirekesztésének egyik legáltalánosabb eszköze az, amikor a gyermeket nevelő szülő a kapcsolattartásokra meghatározott időpontokban nem tartózkodik otthon, illetve nem viszi a gyermeket vagy gyermekeket a határozatban (ítéletben) pontosan megjelölt átadás helyére, és ezzel a kapcsolattartást rendszeresen, folyamatosan és sokszor végérvényesen ellehetetleníti. A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő is, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja és ellene hangolja.⁸ Az éppen esedékes kapcsolattartást mindkét fél oldaláról akadályozhatják előre nem látható, hirtelen fellépő körülmények.⁹ Az érintetteket terhelő közös kötelezettség azonban az, hogy a kapcsolattartás átmeneti elmaradásáról késedelem nélkül, lehetőleg még olyan időben

⁴ Ptk. 4:178. § (1) bek.

⁵ Ptk. 4:175. §.

⁶ Ptk. 4:174. §.

⁷ Iring Zoltán: Kontroll alatt – a felügyelt kapcsolattartás jogi és pszichológiai vetületei. *Családi Jog*, (2019), 1. 26-31. 31.

⁸ BH1998. 283.

⁹ A gyakorlatban a legtöbbször előforduló ilyen esemény, ha a gyermek a kapcsolattartás kezdő időpontjára megbetegszik, belázasodik, s emiatt nem javasolt a gyermek elvitele. A kisebb megfázás, vagy egyéb enyhe tünetek azonban nem feltétlenül indokolják a kapcsolattartás elmaradását. A másik ilyen indok szokott lenni, ha a gyermeknek éppen az adott hétvégére valamilyen iskolai, óvodai szervezésű rendezvényen, pl. iskolai kiránduláson kell részt vennie. Ugyanígy közbe jöhet azonban rendkívül program vagy elfoglaltság a kapcsolattartásra jogosult és köteles szülő életében is. Ő is megbetegedhet, vagy a munkahelyi elfoglaltsága (pl. hétvégi ügyelet, kivételesen elrendelt túlóra) miatt kénytelen jelezni a másik szülőnek az akadályoztatást.

tájékoztassák egymást, hogy a másik félnek ne jelentsen aránytalan költséget és sérelmet a változás. A Gyer.¹⁰ szerint a kapcsolattartást akadályozó körülményekről a felek előzetesen, lehetőség szerint írásban vagy egyéb igazolható módon, késedelem nélkül kötelesek tájékoztatni egymást.

Másrészt a szülőnek kötelessége felkészíteni a gyermeket arra, ha egy esetleges gyámhatósági vagy bírósági döntés eredményeképpen a másik szülő lakóhelye lesz az otthona; a fogadó szülőnek pedig kötelessége elősegíteni, hogy a gyermek szokja meg új otthonát. Semmiképpen sem szolgálja a gyermek érdekét, ha a szülői felügyeleti jogok gyakorlásával fel nem ruházott szülő különböző eszközökkel (például új perek ismétlődő indításával) akarja megakadályozni vagy késleltetni a gyermeknek a másik szülő otthonába kerülését, abban bízva, hogy – az állandóság szempontjára tekintettel – a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására végül is ő lesz feljogosítva. A szülő tehát a gyermekkel való kapcsolattartást nem használhatja fel a gyermeket tartó szülő vagy vele lakó hozzátartozó (például új házastárs) elleni hangulatkeltésre, olyan remények táplálására, hogy a szülői felügyelet általa történő kizárólagos gyakorlása esetén a gyermek kedvezőbb helyzetben lenne. Ki kell azonban hangsúlyozni, hogy a szülők általános együttműködési kötelezettsége mellett a gyermek kiegyensúlyozott fejlődése érdekében a Ptk. a szülői felügyelet gyakorlására vonatkozó alapelvek körében külön is kiemeli a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő fokozott, egymás családi életének és nyugalmanak tiszteletben tartásával megvalósuló *együttműködési kötelezettségét*.¹¹

2.1. Polgári jogi és családjogi jogkövetkezmények

A gyermeket nevelő szülőnek a gyermekével és a másik szülővel szemben tanúsított jogellenes magatartása számos *családjogi jogkövetkezményt*¹² vonhat maga után.

a) A bíróság juthat arra a következtetésre, hogy az ilyen szülő nem alkalmas a gyermek nevelésére, a kiskorú gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására. Végső soron *a szülői felügyeleti jog gyakorlásának a megváltoztatását* vonhatja maga után, ha a szülő a másik szülőnek a gyermekkel való kapcsolattartását hosszabb időn át, hatósági intézkedések ellenére megghiúsítja, a különélő szülőt alaptalanul a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekménnyel vádolja és lejárataiba a gyermeket is bevonja.¹³ A kapcsolattartás akadályozása azonban természetesen csak akkor indokolja a szülői felügyelet gyakorlása körében hozott döntés megváltoztatását, ha a megváltoztatás – az egyéb körülményeket is értékelve – a gyermek érdekében áll.¹⁴

b) A Legfelsőbb Bíróság elvi határozatában már 2000-ben kimondta, hogy a gyermeket nevelő szülő a kapcsolattartás jogellenes megghiúsításával okozott kárért a polgári jog szabályai szerint kártérítési felelősséggel tartozik.¹⁵ A Ptk. ezt a jogtételt általánosítja és a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett személy *kártérítési felelősségét* állapítja meg azért a kárért, amit a kapcsolattartás indok nélküli akadályozásával vagy a kapcsolattartás szabályainak

¹⁰ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (Gyer.) 30. § (1) bek.

¹¹ Ptk. 4:173. §.

¹² Családjogi jogkövetkezmény alatt jelen esetben a szerző a családjogi jogforrásokban – különösen a Ptk. Családjogi Könyvében, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben, valamint a Gyer.-ben – szabályozott jogkövetkezményeket érti.

¹³ BH2009. 112.; EBH2008. 1776.

¹⁴ BH2005. 178. I.

¹⁵ EBH2000. 320.

megszegésével felróhatóan a másik félnek okozott.¹⁶ A felelősség feltétele a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartás biztosítására kötelezett szülő (személy) felróható magatartása, mellyel okozati összefüggésben a kapcsolattartás végül megghiúsult, valamint az ezzel szintén okozati összefüggésben keletkezett *vagyoni kár* bizonyítása. Ebben a körben azonban csak a bíróság rendelkezik hatáskörrel, a gyámhatóság nem. Kárként lehet érvényesíteni a jogsértéssel felmerült tényleges költségeken (például a feleslegesen kifizetett utazási költségek, előre megtervezett és kifizetett külföldi nyaralás költsége, megvásárolt színházjegy, koncertjegy) és kiadásokon túl a szülőnek egyéb vagyoni jellegű kárát is. Az immateriális sérelmek kompenzálására azonban a Ptk.-nak ez a szakasza nem alkalmazható.

c) Amennyiben a kár kizárólag a kapcsolattartás kellő indok nélküli akadályozásával, a kapcsolattartás szabályainak megszegésével felmerült költségekben, kiadásokban ölt testet, és nincs más érvényesíthető vagyoni kérelem, akkor a családjogi szabályok értelmében ennek megfizetésére a gyámhatóság is kötelezheti a jogsértő felet.¹⁷ Az érintett kérelmére a gyámhivatal akkor kötelezi a kapcsolattartást kellő indok nélkül akadályozó, a kapcsolattartás szabályait megszegő felet a neki felróhatóan *keletkezett költségek viselésére*, ha a kérelmező megfelelően igazolja költségeit és bizonyítja azt is, hogy azok a kapcsolattartás akadályozásával, szabályainak megszegésével összefüggésben keletkeztek. A kapcsolattartás akadályozása, szabályainak megszegése folytán keletkezett, igazolt költségek megtérítése természetesen a végrehajtási eljárás során is kérhető.¹⁸ Amennyiben azonban a gyermekeket gondozó szülő indokoltan, a megfelelő életkörülmények megteremtése érdekében költözik a különélő szülőtől távolabbi helységebe, a kapcsolattartás során így jelentkező többletterhek nem háríthatók át rá.¹⁹

d) *Felügyelt kapcsolattartás* megállapításának akkor van helye, ha a gyerek és a kapcsolattartásra jogosult szülő között már nincs vagy rendkívül megromlott a családi kapcsolat. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a gyermeket nevelő szülő a különélő szülő ellen hangolja olyannyira a gyermeket, hogy a gyermek nem hajlandó a kapcsolattartásra, a másik szülővel való találkozásra és ezzel a megítélt kapcsolattartás rendszeresen megghiúsul. Ilyen esetben a felügyelt kapcsolattartás elrendelésével a gyámhatóság arra törekszik, hogy a gyermek számára biztonságos körülmények között segítse elő a kapcsolattartásra jogosulttal a családi kapcsolat felépítését vagy helyreállítását. A felügyelt kapcsolattartás esetén a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult találkozására a – szakmai programja alapján kapcsolattartási ügyeletet biztosító – gyermekjóléti szolgálat vagy gyermekjóléti központ kapcsolattartási ügyeletén vagy más, kapcsolattartással összefüggő tevékenységet nyújtó szolgáltató által biztosított helyszínen, a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenlétében és tanácsadása mellett kerül sor.²⁰ A későbbiekben, a felügyelt kapcsolattartás eredményeként – a felügyelt kapcsolattartást biztosító szolgáltató javaslatára – a felügyelt kapcsolattartás helyszínén megvalósulhat a szakember jelenléte nélküli találkozás is a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között, kivéve, ha ezt a lehetőséget a gyámhivatal döntése kizárta.

e) *A kapcsolattartásra vonatkozó eljárás végrehajtása* iránti eljárás kezdeményezésére olyankor kerül sor, ha a felek a súlyosan elmérgesedett viszonyukra tekintettel nem képesek a kapcsolattartás megvalósítása érdekében zavartalan együttműködésre. A kapcsolattartás kérdésében – a gyermek érdekeivel ellentétben – a kompromisszumok elfogadása helyett

¹⁶ Ptk. 4:183. § (1) bek.

¹⁷ Ptk. 4:183. § (2) bek.

¹⁸ Gyer. 30. § (2)-(3) bek.

¹⁹ BH2004. 281.

²⁰ KGD2014. 95.

korábban a gyámhatóság, jelenleg a bíróság intézkedését kérik, ami a saját erőfeszítéseik hiányában tartós eredményre ritkán vezet. Emiatt a kapcsolattartás végrehajtásával összefüggő ügyek éveken át folyamatosan, visszatérően jelennek meg, és a végrehajtás során alkalmazott szankciók ritkán eredményeznek valódi jogkövetést.²¹

A gyermek pszichológiai veszélyeztettségének csökkentése érdekében törekedni kellene a válási folyamatok lerövidítésére, valamint arra, hogy sokkal nagyobb teret kapjon a mediációs eljárás, amely nem enged teret a felek közötti versengésnek, hanem a kooperációs magatartás támogatásával hosszabb távon is kielégítő megoldásokat keres.²²

Vajon a gyermeket nevelő szülőnek a gyermekével és a másik szülővel szemben tanúsított jogellenes magatartása értelmezhető-e önálló személyiségi jogsértésként, és ha igen akkor alkalmazhatók-e ilyen esetekben a személyiségvédelem objektív és szubjektív szankciói is?

2.2. A polgári jogi személyiségvédelmi eszközök alkalmazhatósága

A kérdés megválaszolásához először azt kell tisztázni, hogy értelmezhető-e a családban élés, a családhoz, a gyermekkel való kapcsolattartáshoz való jog személyiségi jogként.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának értelmében „[s]enkinnek magánéletébe, családi ügyeibe, lakóhelye megválasztásába vagy levelezésébe nem szabad önkényesen beavatkozni, sem pedig becsületében vagy jó hírnevében megsérteni.”²³ Ugyancsak védi a magánéletet az *Emberi Jogok Európai Egyezménye* is az alábbiak szerint „Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák, e jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”²⁴

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 17. cikkének rendelkezése szerint senkit sem lehet alávetni a magánéletével, családjával kapcsolatban önkényes beavatkozásnak. Az ilyen beavatkozás vagy támadás ellen mindenkinek joga van a törvény védelmére.²⁵

A *magánélet tiszteletben tartásához való jog (right to privacy)* az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésének a hasonló tartalmú rendelkezéseiben is nevesített és védett jog. A magánülethez való jog tartalmának és a védelem határainak meghatározását nehezíti azonban, hogy a magánülethez való jog egyes tartalmi elemeit számos nevesített személyiségi vagy egyéb jog – így különösen a személyes szabadság, a magánlakás, a jó hírnév, a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog, a képmáshoz és hangfelvételhez való jog – is védi. Ezek a személyiségi jogok az alkotmányos vagy emberi jogi értelemben vett magánülethez való jog tartalmát is képezik.²⁶

²¹ Harmat Erika – Völcsy Balázs: Új nemperes eljárás a bíróságok hatáskörében: a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás. *Családi Jog*, (2020), 1. 23-31.

²² Iring i. m. (7. l.) 31.

²³ *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*, 12. cikk.

²⁴ *Emberi Jogok Európai Egyezménye*, 8. cikk.

²⁵ BH 2001, 61.

²⁶ Menyhárd Attila: A magánülethez való jog elméleti alapjai. *In Medias Res. Folyóirat a sajtószabadságról és a médiaszabályozásról*, (2014), 2, 384-406. 385.

Az *Alaptörvény* védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapjának az Alaptörvény a házasságot és a szülő-gyermek kapcsolatot tartja.²⁷ Az Alaptörvény II. cikke kimondja azt is, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, illetve hogy minden embernek joga van élethez és az emberi méltósághoz.

A *Polgári Törvénykönyv* a személyiségi jogok általános védelméről beszél: kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való - bármilyen módon, illetve eszközzel történő - kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja. Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.²⁸ A Ptk. nem sorolja fel taxatív módon az egyes személyiségi jogokat, csak néhány különösen fontos, többségében az Alaptörvényben is rögzített személyiségi jogot külön is nevesít. E felsorolás tehát korántsem teljes, csak példálózó jellegű.²⁹ A magánélet védelméről önálló törvény is született,³⁰ amelynek értelmében a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő jog (a továbbiakban együtt: magánélethez való jog) együttesen az ember veleszületett méltóságából ered, amely mindenkit megillet. A magánélethez való jog az emberi lét és önazonosság kiteljesedéséhez elengedhetetlen, hiszen az az emberi személyiség érinthetetlen tartományát határolja körül. Ezért mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, *kapcsolattartását tiszteletben tartsák*. A magánélethez való jog a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog része, amelynek értelmében az egyént szabadság illeti meg élete felelősségteljes, önálló alakítására, család, otthon és emberi kapcsolatok létesítésére és megővésére. A magánélethez való jog lényege, hogy azt – külön törvényben meghatározott kivételekkel – az egyén akarata ellenére mások ne sérthessék meg.³¹ Magánélethez való joga megsértése esetén mindenki hatósághoz vagy bírósághoz fordulhat.³² Ugyanakkor a gyermeknek is joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődését biztosító magán- és családi életre, otthonra és kapcsolattartásra, ennek tiszteletben tartása mindenkinek a kötelezettsége.³³ A családi élet tiszteletben tartása körében mindenkinek joga van arra, hogy családi életét fokozott védelem illesse meg. Ez a jog az egyént és családtagját együtt is megilleti. A családi élet tiszteletben tartásához való jog sérelmét jelenti különösen mások családi életének jogosulatlan megsértése, zavarása vagy mások családi életébe való jogosulatlan beavatkozás.³⁴ Akit magánélethez való jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján – az elévülési időn belül – az eset körülményeihez képest a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását; a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől; azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot; a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását és azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint. Akit magánélethez való

²⁷ Alaptörvény L) cikk (1) bek.

²⁸ Ptk. 2:42. § (1)-(2) bek.

²⁹ Barzó Tímea: Személyiségvédelem. In Barzó Tímea – Papp Tekla (szerk.): *Civilisztika I. Általános tanok – Személyek joga – Szellemi alkotások joga*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 171-266. 185.

³⁰ 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről (Mavétv.)

³¹ Mavétv. 2. § (1)-(3) bek.

³² A magánélethez való jog védelmének részletes szabályait külön törvények, különösen a Polgári Törvénykönyv, a Büntető Törvénykönyv és az információs önrendelkezéssről szóló törvény rendezik. Mavétv. 5-6. §.

³³ Mavétv. 7. § (3) bek.

³⁴ Mavétv. 9. §.

jogában megsértenek, a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért. Amennyiben pedig az érintett kárt szenved, a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését, valamint külön törvényben meghatározottak szerint egyéb igényeket is érvényesíthet.³⁵

A Győri Ítéltábla értelmezése szerint azonban a Ptk. módosított 2:42. § (1) bekezdése szerinti abszolút „kapcsolattartás” alapvetően nem a különélő szülő és a gyermek közötti családjogi jogviszonyon belül érvényesülő – „relatív szerkezetű” – kapcsolattartásra vonatkozik. A kapcsolattartás tárgyában a szülők megállapodásában, illetve a gyámhatóság, vagy a bíróság határozatában foglaltak megsértése *főszabályként személyiségi jogi jogsértést nem valósít meg*, s a személyiségi jogi pernek sem lehet tárgya az elmaradt kapcsolattartások jogszerűségének, a bírósági, vagy gyámhatósági döntések kikényszeríthetőségének a megítélése. A fenti főszabály irányadónak tekintése mellett azonban az ítéltábla álláspontja szerint a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartásra vonatkozó (relatív szerkezetű jogviszony) szabályainak megsértése - többlettényállást eredményezve – *okozhat olyan sérelmet, amelyre a családjog eszközrendszere már nem tud reagálni*. Ilyen lehet különösen „a kisebb gyermekek esetében a személyes kapcsolattartás olyan mértékű korlátozása, amely már nem pótolható, s emiatt a kieső időszakban a gyermek a különélő szülőtől elidegenedik.” A konkrét szülő-gyermek közötti relatív szerkezetű jogviszony szabályainak súlyos megsértése – *gátolva a személyiség szabad érvényesítését* – maga után vonhatja a Ptk. 2:42. § (1) bekezdése szerinti (abszolút szerkezetű) személyiségi jogi generálklauzula megsértését. „A jogsértés alapja ebben az esetben azonban általában nem a Ptk. 2:42. § (1) bekezdése szerint is csupán példálózó jelleggel felhívott privátszféra („az otthon nyugalmának”) védelme vagy a korábban elemzett kommunikációs értelemben vett „kapcsolattartás” jogának sérelme, hanem a generálklauzula aktív elemének megsértése, *a személyiség szabad megvalósításához való jog akadályozása*.”³⁶

Mindezek alapján megállapítható, hogy a jogalkotó fontosnak tartja, hogy az alapjogi rendelkezések a hétköznapi és egyénileg meghatározható konkrét jogviszonyokat szabályozó alacsonyabb szintű jogi normákban is megjelenjenek. Ennek eredményeképpen a magánélet sérthetlenségének, továbbá a családi élet és a másokkal való kapcsolattartás szabadságának tiszteletben tartására irányuló követelmények már nemcsak a Ptk., hanem külön törvény által is védett jogosultsággá váltak. Ezáltal pedig az említett jogosultságok kifejezetten nevesített személyiségi jogként is értelmezhetők. „A gyermek megszületésével az emberi minőség speciális formát, magasabb minőséget ölt.”³⁷ Ezzel a szülőnek olyan jogai és kötelezettségei keletkeznek, amelyek elválaszthatatlanok emberi mivoltától, függetlenül attól, hogy a szülők házassága fennáll-e vagy sem. Az ilyen jogosítványok – közöttük a szülőnek a gyermekével fennálló kapcsolattartásához való jog – sérelmét megvalósító magatartás egy ítéltáblai döntés értelmében egyértelműen személyiségi jogot is sért.³⁸

Egy másik megközelítés szerint a személyiségi jogok védelmének lényege az általános személyiségi jogból következően a személy autonómiájának, a személyiség szabad

³⁵ Mavétv. 12-13. §.

³⁶ A kapcsolattartás jogának gyakorlása során *az együtt élő szülő kifejthet olyan magatartást is*, amely egyúttal a „kapcsolattartás” jogának szabad gyakorlását sérti és a kétféle jogsértés kombinálódhat is. A személyiség szabad megvalósításához való jog nem csak a személyes kapcsolattartás jelentősebb időszakot átfogó megghiúsításával, hanem látszólag jogszerű, azonban e jogot kiüresítő (formálissá tevő) magatartással is megvalósítható. Ilyen magatartás például az elektronikus vagy telefonon történő kapcsolattartás tartalmi ellenőrzése (cenzúrája), ha az indokolatlan (önkényes, visszaélészerű). BDT2020. 4138. [43] [45-46]

³⁷ BDT2018. 3822. [22]

³⁸ BDT2018. 3822. [22].

kibontakoztatásának biztosítása. Napjainkban egyre jobban szélesednek a személyiség megnyilvánulásának azon területei, amelynek védelmét magánjogi eszközökkel lehet biztosítani. A védelem elismerésének elsődleges követelménye azonban az, hogy a védendő érték a személyiség megnyilvánulásaként legyen meghatározható, azaz a védendő érték közvetlenül az ember személyiségéből fakadjon.³⁹ A gyermek és a szülő közötti kapcsolattartás ezek közé tartozik, egyike az emberi individuumban legszorosabban kapcsolódó jogoknak. Vitathatatlan, hogy a személyiség részét képezi az, hogy a szülő a gyermekével milyen kapcsolatot tud kialakítani és fenntartani, továbbá, hogy ebben a kapcsolatban a személyiségét milyen módon tudja kibontakoztatni, személyiségének belső sajátosságait milyen módon tudja érvényre juttatni. Ez azért is különösen fontos, mert a kiskorú gyermeknek a különélő szülővel való kapcsolata alapozza meg a jövőben, élethosszig fennálló személyes, családi viszonyukat. A különélő és a gyermek közötti kapcsolattartás joga, mint védendő érték tehát – az ítéletáblai döntés szerint – az ember személyiségéből fakad, a személyiség megnyilvánulásaként értelmezendő. Ebből következően – függetlenül attól, hogy a kapcsolattartás szabályozására és ennek végrehajtására a családjogi jogintézmények szolgálnak – *a szülő-gyermek közötti kapcsolattartás joga beilleszthető a személyiségi jogok széles körébe.*⁴⁰ A Fővárosi Ítéletábla is megerősítette: „önmagában az, hogy a gyermek és a szülő közötti kapcsolattartás jogellenes akadályozásával szemben a jogvédelmet elsősorban a családjog intézményei biztosítják, nem zárja ki az okozott sérelem miatt a személyiségi jogvédelmi igény érvényesíthetőségét.”⁴¹ A Szegedi Ítéletábla is hasonló véleményen volt, amikor kimondta ítéletében, hogy a személyi jogsértés megállapítható, ha a gyermekkel együtt élő szülő a kapcsolattartást oly módon hiúsítja meg, ami önkényes, visszaélészerű korlátozást jelent, és a különélő szülő személyiségének lényegét, annak szabad érvényesítését is érinti.⁴²

Az *ENSZ Gyermekjogi Egyezménye* értelmében a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől különélő szülő gyermekének joga van személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani mindkét szülőjével, amely jog csak a gyermek „legjobb érdekében” korlátozható.⁴³ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkelye is rögzíti, hogy mind az apának, mind az anyának joga a gyermekekkel való kapcsolattartás. Ez a szabály az egyezmény alapján még akkor is irányadó, ha a gyermek születése a szülők életközösségének a megszakadása utáni időszakra esik.⁴⁴ A Ptk. Családjogi Könyve tovább erősíti a különélő szülő kapcsolattartási jogának tartalmát, kihangsúlyozva egyben a gyermeket nevelő szülő felelősségét is.⁴⁵

Az a körülmény, hogy a gyermek feletti szülői felügyeleti jogokat kizárólag csak az egyik szülő gyakorolja, nem érinti a másik szülőnek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket rendszeresen látogassa, szeretetét kinyilvánítsa, a gyermekével való meghitt viszonyt fenntartsa.

³⁹ BDT2015. 3337.

⁴⁰ Fővárosi Ítéletábla Pf. 20.395/2017/6. számú ítélete.

⁴¹ Fővárosi Ítéletábla 7.Pf.21.696/2011/8. számú ítélete, EBH2009. 2048.

⁴² BDT2020. 4152. I.

⁴³ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 9. cikk 3. pont.

⁴⁴ A Csjt. 1986. évi módosítása során került a Csjt.-be a „kapcsolattartás” szóhasználat, amely sokkal bensőségesebben fejezi ki ennek a jogintézménynek a tartalmát, összetevőit. Külön kiemelő, hogy ez a Novella nemcsak jogává, hanem kötelességévé is tette a különélő szülőnek a gyermekével való rendszeres kapcsolattartást, amely a gyermeket nevelő szülőre is közvetlen feladatot rótt a zavartalan kapcsolattartás biztosítása tekintetében. Az 1995. évi XXXI. törvény tovább bővítette a kapcsolattartás tartalmát azzal, hogy kimondta: „a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson”.

⁴⁵ Ptk. 4:178–4:185. §.

Felmerül azonban a kérdés, hogy a szülőnek a gyermekével fennálló kapcsolattartásához való jog milyen szintű megsértése merítheti ki esetlegesen a személyiségi jogsértést? És mikor tekinthető elegendőnek pusztán a családjogi jogkövetkezmény alkalmazása a jogsértés orvoslására?

A kapcsolattartások biztosítása során tanúsított jogellenes magatartás automatikusan nem eredményezhet személyiségi jogi sérelmet, tekintettel arra, hogy a közvetlen joghatás gyámhivatali eljárás során orvosolható. Személyiségi jogi pernek nem lehet tárgya az elmaradt kapcsolattartások jogszerűségének, a bírósági és gyámhatósági döntések végrehajthatóságának, illetve kikényszeríthetőségének a vizsgálata sem. Az ítéletáblai döntések értelmében is személyiségi jogsértés kizárólag úgy követhető el, ha a jogsértő rendszeresen és visszaélészerűen nem biztosítja a másik szülő jogát a gyermekével való kapcsolattartásra. A visszaélészerű jelleg pedig azt jelenti, hogy a fél tisztában van a kötelezettségeivel és alapos ok, kellő indok nélkül saját akaratából, szándékosan nem teljesíti azt. Ilyen például az az eset, amikor a jogsértő a gyermekjóléti szolgálat minden kapcsolattartásra irányuló javaslatát elutasítja, ami a gyermek és a jogaiban sértett fél közötti közeledést szolgálná.⁴⁶ Az az aktív, cselekvő, a gyermeket a különélő szülőtől elzáró magatartás sérthet személyhez fűződő jogot, amely rendszeres és/vagy visszatérő, visszaélészerű; nem egyedi, egy-egy alkalommal fennálló probléma, mert ez utóbbi érdemi intézése a gyámhatóság jogkörébe tartozik.⁴⁷ Az ítéletáblai döntések szerint a szülő és a gyermek kapcsolattartásának zavartalansága – függetlenül a családjog részletes szabályozásának tényétől – személyiségi jogi alapon is vizsgálható akkor, ha az érintett szülő minden lehetséges jogorvoslatot igénybe vett, továbbá a másik szülő rendszeresen és tartósan akadályozza a jogának gyakorlását.⁴⁸ A gyermek tendenciózus elzárása a különélő szülőtől sértheti annak személyhez fűződő jogát, azon belül is a magán- és családi élet zavartalanságához fűződő jogosultságát.⁴⁹

A fenti megközelítéssel teljesen szemben álló véleményt fogalmazott meg a Kúria több döntésében is. A gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989-ben megkötött, hazánkban is kötelező érvényű Egyezmény 9. cikkének 1. pontja értelmében az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akaratára ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges. A 3. pont szerint az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől különélő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekeivel ellenkezik. Ezen szabályozásból is megállapítható a Kúria álláspontja szerint, hogy ezen alapvető gyermeki jogokat elsődlegesen a családjog eszközeivel kell érvényesíteni, az Egyezmény is ilyen szabályok alkalmazására ad felhatalmazást. A közös gyermek elhelyezéséről, a kapcsolattartás mikéntjének rendezéséről ugyancsak a családjog intézményei hivatottak gondoskodni. A Kúria szerint nem helytálló az az álláspont, hogy az esetleges elhúzó szülői felügyeleti jog rendezésére irányuló, illetve kapcsolattartási eljárások folyamán kialakuló sajátos függő helyzetek indokolnák a személyiségi jogi intézmények közvetlen alkalmazását ezen a jogterületen. A Kúria szerint ugyanis a helyzetet a perek folyamatban léte alatt is *családjogi intézmények hivatottak rendezni*, adott esetben ideiglenes intézkedés, illetve a kapcsolattartásra vonatkozó ideiglenes szabályozás meghatározásával. A Kúria szerint egyértelmű és

⁴⁶ Fővárosi Ítéletábla Pf. 20.395/2017/6. számú ítélete.

⁴⁷ Fővárosi Törvényszék P.25.490/2013/116. számú ítélete.

⁴⁸ BDT2018. 3822.

⁴⁹ Fővárosi Törvényszék P.25.490/2013/116. számú ítélete.

következetes a kialakult bírói gyakorlat szerint az, hogy a személyiségi jogi perek csak a jogrendszerben betöltött helyüknek, szerepüknek megfelelően alakíthatják az életviszonyokat. Következetes és egyértelmű a gyakorlat abban, hogy a személyiségi jogi per nem szolgálhat bármely más jogterületre tartozó jogvita eldöntésére, de még véleményezésére sem. A kapcsolattartás szabályozására egyértelműen a családjogi jogintézmények szolgálnak, a végrehajtásról pedig a gyámhatóság köteles gondoskodni. Ellenkező jogi álláspont elfogadása a Kúria megítélése szerint a *jogrendszer egyfajta megkettőződéséhez* vezetne. A személyiségi jogi per bírósága iratok hiányában sincs abban a helyzetben, hogy mindazon információ birtokában legyen, amelyek a kapcsolattartás szabályozásához szükségesek. Ugyanakkor a gyermek érdekeinek védelmében mindenképpen szükséges az olyan helyzetek elkerülése, amikor a személyiségi jogi objektív jogkövetkezmények alkalmazása körében a családjogi döntésekkel ellentétes határozatok születnének. Ha és amennyiben valamely peres fél a kapcsolattartás tekintetében hozott jogerős vagy jogerőre emelkedésre tekintet nélkül végrehajtandó bírósági vagy hatósági határozatokat nem hajtja végre, akkor a családjogi jogintézmények alkalmazására az ott leírt jogkövetkezmények alkalmazására kerülhet csak sor. A családjogi jogsértések megállapítására és ezzel kapcsolatos jogkövetkezmények elrendelésére a személyiségi jogi per bírósága mindezekből következően nem jogosult.⁵⁰ A Kúria álláspontja tehát az, hogy bármely más jogterületre tartozó jogvita eldöntése, sőt még véleményezése sem tartozik a személyiségi jogi per bíróságára. A kapcsolattartás kérdése pedig alapvetően családjogi kérdés, a kapcsolattartás nem megfelelő végrehajtása esetén a szankciók alkalmazása alapvetően a gyámhatóságra tartozik. A Kúria megítélése szerint a családjogi viták rendezésének nem megfelelő eszköze a személyiségi jogok érvényesítése.⁵¹ Szendrői Anna is osztja tanulmányában azon álláspontokat, amelyek elutasítják a kapcsolattartás személyiségi jogi voltát. Véleménye szerint a családjogi szabályok megfelelő módon és mértékben biztosítják a kapcsolattartási jog magánjogban (polgári jogban) megvalósuló védelmét, és a személyiségi jogok alkotmányos alapjogokra való kiterjesztése a személyiség fogalmát megfoghatatlanná és a személyiségi jogvédelmet partalanná tenné.⁵²

3. A családjogi jogvitákban felmerülő egyéb (személyiségi) jogsértő magatartások és azok megítélése

A közös kiskorú gyermekek feletti szülői felügyelet iránti harc egy következő eszköze a másik szülő erkölcsi ellehetetlenítése, társadalmi megítélésének teljes lerombolása valótlan tények állításával, híresztelésével, továbbá becsület csorbítására alkalmas vélemények nagy nyilvánosság előtti hangoztatásával. Erre tökéletes teret nyújtanak a weblapok, a közösségi oldalak használata, amely hírek, információk fórumaként jelentőségében már vetekszik a klasszikus sajtó szerepével. A személyek virtuális önkifejezése, a magánéleti események feltárása a világ előtt a közösségi oldalakon történő megosztásokon keresztül korábban nem látott méreteket öltött, és a magánélet védelmének külső határai szubjektívvá váltak. Az egyén egyetlen kattintással képes meghatározni, hogy magánéletének felszíni vagy legbelsőbb részleteit a világ teljes nyilvánosságával osztja-e meg, illetve az információk felfedéséhez, felhasználásához milyen körben adja hozzájárulását. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy a szülő a másik szülőt vagy a saját honlapján, vagy a közösségi portálon valótlan vádakkal illeti, vagy magánéletébe tartozó teljesen bizalmas információkat tár a nyilvánosság elé, illetve közös életük teljesen intim részleteit teregeti ki. Amennyiben az ilyen megnyilvánulások alkalmasak a jogaiban sértett fél becsületének *csorbítására*, a bíróság megállapítja a személyiségi jogsértést

⁵⁰ Kúria Pfv.IV.20.445/2015/4. számú ítélete.

⁵¹ BH2018. 222. [24]-[25].

⁵² Szendrői Anna: A szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás alapjogi és személyiségi jogi vetülete. *Pro Futuro. A jövő nemzedékek joga*, (2019), 2. 82-99. 97.

és alkalmazza a törvényben előírt jogkövetkezményeket.⁵³ *Köztudomásúnak* tekinthető, hogy a személyes adatok jogosulatlan felhasználásával a magánszférába történő kirívó beavatkozás, a közösségi oldalon létrehozott felhasználói felületen keresztül a bántó, lealacsonyító, lekicsinylő tartalmú közlések a sérelmet szenvedett személy élethelyzetében, lelkiállapotában olyan negatív irányú változást (immateriális sérelmet) okoznak, amit kompenzálni kell.⁵⁴

Ehhez hasonló az az egyre gyakrabban előforduló eset, amikor a gyermeket nevelő szülő azzal vádolja a másik szülőt, hogy a saját gyermekét szexuális abúzusnak tette ki. Az alaptalannak minősülő vád nagymértékben sérti az érintett szülő társadalmi megítélését, a közösségben és a társadalom tagjaiban róla kialakított képet pedig jelentős mértékben rombolja. Amennyiben a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó híresztelés valótlannak tekintendő, akkor megállapítható, hogy az ilyen magatartás mind a *jóhírnév*, mind pedig a *becsület megsértésére alkalmas*.⁵⁵

Az sem ritka, amikor a szülő a másik szülőről, illetve gyermekéről készített videófelveteleket és képeket tesz közzé a saját honlapján, vagy a közösségi portálon annak bizonyítására és hangsúlyozására, hogy a másik szülő mennyire alkalmatlan a gyermekük nevelésére, gondozására. Amennyiben ezen felvételek készítéséhez és közzétételéhez a gyermek feletti szülői felügyeleti jogot gyakorló szülő nem járult hozzá, a bíróság megállapítja a gyermek, illetve a másik szülő *képmáshoz való jogának megsértését* és alkalmazza a megfélemlőnek talált személyiségvédelmi szankciót, vagy szankciókat.⁵⁶

Ugyancsak jellemző helyzet, amikor a személyiségi jogi per nem pusztán elégtétel vagy bosszúállás érdekében indul, hanem taktikai céllal. Ilyenkor a bontóper, illetve a közös kiskorú gyermek feletti szülői felügyeleti jog rendezése iránti per még folyamatban van, és az egyik szülő a családjogi perben felmerült és bizonyítékként felhasznált, engedély nélkül készített hang- és képfelvétel⁵⁷ miatt indít személyiségvédelmi pert abból a célból, hogy a „jogellenesen”

⁵³ Pl. egy konkrét esetben a különélő szülő a gyermeket nevelő szülőről, mint anyáról és mint védőnőről a magánéletben, a munkájában kialakult kedvező értékítéleteket támadta egy olyan személy képét felvetítve, aki a gyermekeit nem gondozza megfelelően, környezetüket elhanyagolja, a gyermekeknek lelki sérüléseket okoz, csak a saját szórakozásával és örömeivel törődik, a jogaival visszaél és bűncselekményt követ el, így a munkájában sem kompetens. A Debreceni Ítéltábla megállapította, hogy a különélő szülő megsértette az anya becsülethez és jóhírnévhez fűződő jogait és jóváhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét, amely azon túlmenően, hogy a jogsértő szülőt eltiltotta a további jogsértéstől, még 200.000 Ft összegű sérelemdíj megfizetésére is kötelezte. A sérelemdíj összegét a bíróság a védőnőként dolgozó anyát ért köztudomású immateriális sérelmek – a jóhírnévsértő tényállítások miatt a magánéleti és munkahelyi kapcsolatokban kialakuló magyarázkodási kényszer, valamint az ehhez kapcsolódó megszégyenítettség és kiszolgáltatottság – mértékével arányosan állapította meg, kellő súllyal értékelve azt, hogy az interneten történő közzététel folytán e tényállítások széles nyilvánossághoz juthattak el. Debreceni Ítéltábla Pf. 20.208/2018/3. számú ítélete.

⁵⁴ A szülői felügyeletet gyakorló szülő írásbeli szigorú utasításai szerint az oktatási-nevelési intézményből a gyermeket az ítélet rendelkezése szerinti időben a szülői felügyeleti jogot nem gyakorló, munkahelyéről oda nem érő édesanya édesanyja (azaz a gyermek nagymamája) nem vihette el, a gyermek édesanyját az oktatási intézmény nevelője annak igazolására hívta fel, hogy igazolja édesanyjai minőségét, a gyermek egészségi állapotával kapcsolatosan a szülői felügyeletet gyakorló nem szolgáltatott semmilyen adatot, így a gyermekek TAJ kártya másolatát sem bocsátotta az édesanya rendelkezésére. BDT 2012. 2766.

⁵⁵ A konkrét esetben a bíróság 300.000 Ft összegű sérelemdíjat ítélt meg. Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.395/2017/6. számú ítélete.

⁵⁶ Debreceni Ítéltábla Pf. 20.208/2018/3. számú ítélete.

⁵⁷ A családjogi perekben a tényállási elemek gyakran igen nehezen bizonyíthatók, a szülők között lezajló beszélgetéseknek és cselekedeteknek ritkán vannak érdektelen tanúi, ezért az érintettek kényszerhelyzetben vannak és végső eszközként használják a titokban készített hang- és képfelveteleket bizonyítási eszközként. Schöck Beatrix maga is hivatkozik egy Fővárosi Törvényszék előtt lefolytatott ügyre, amelyben az apa csak az anyával folytatott telefonbeszélgetések titokban történő rögzítésével és a szülői felügyelet és a kapcsolattartás

készített felvételeket ne lehessen bizonyítékként figyelembe venni. A kért jogkövetkezmény ugyanis jellemzően a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítése, illetve eltiltás a további jogsértéstől.⁵⁸ Kérdésként merül fel azonban, hogy a családjogi jogvitában eljáró bíró hogyan ítél meg egy személyiségvédelmi perben jogerősen jogsértőnek ítélt kép- vagy hangfelvételt mint bizonyítékot? Különösen nehéz lehet a döntés, ha a személyiségvédelmi perben a bíróság a felvétel(ek) megsemmisítésére, illetve a jogsértő magatartástól történő eltiltásra kötelezte az érintett felet. Tovább bonyolítja a helyzetet, ha a családjogi bíró egy időközben jogerőssé vált – például ideiglenes kapcsolattartást szabályozó - végzését vagy érdemi döntését megalapozó bizonyítékról derül ki egy személyiségvédelmi perben, hogy az jogsértő.⁵⁹

Arra is volt példa, hogy a bíróság megállapította az érintett szülő emberi méltóságának megsértését, mert a másik szülő huzamos ideig megakadályozta a kapcsolattartásra jogosult másik szülőnek a közös gyermekük tanulmányairól, egészségi állapotáról való tájékozódását, és olyan megalázó helyzetet teremtett, hogy minden, a gyermekkel kapcsolatos – egyébként a szülő és gyermeke közötti mindennapos, a külső szemlélő számára jól érzékelhető – megnyilvánuláshoz az ő engedélyének beszerzését követelte meg.⁶⁰ Ehhez kapcsolódó szabály, hogy a különélő szülőnek joga van ahhoz, hogy rendszeres tájékoztatást kapjon a gyermek tanulmányairól, egészségi állapotáról és általában a fejlődéséről. A rendszeres tájékoztatás a gyermeket nevelő és gondozó szülő törvényben előírt kötelezettsége, azt külön kérés nélkül, a különélő szülő érdeklődésére minden esetben köteles megadni. Ez megkönnyíti a gyermekkel való kapcsolattartást és azt is célozza, hogy a különélő szülő a gyermekkel kapcsolatos gondokban és nehézségekben is osztozzon a felügyeletet ellátó szülővel. Fontos azonban, hogy a különélő szülő érdeklődése ne legyen zaklatásszerű és ne a gyermeket nevelő szülő folyamatos „ellenőrzésére” irányuljon. Előfordul ugyanis, hogy a különélő szülő folyamatos tájékoztatás iránti igényét nem annyira a gyermeke iránti érdeklődése ösztönzi, hanem az, hogy a gyermeket nevelő szülő alkalmassága tekintetében olyan „hibát” találjon, ami lehetőséget adhat számára a szülői felügyeleti jogok gyakorlásának megváltoztatására.

A házassági hűséget sértő magatartásnak egy szélsőséges megnyilvánulása miatt is volt már személyiségvédelmi per, amiben a Debreceni Ítéltábla kimondta, hogy a házastársi hűséget sértő magatartás a családjog speciális szabályai és nem a Ptk. mint általános szabály alapján értékelendő, és nem minősül olyan, személyhez fűződő jog megsértésének, amely kártérítési felelősséget vonna maga után. Bár a házastársak hűséggel tartoznak egymásnak, ehhez a családjogi szabályok közvetlen szankciót nem fűznek. A házastársi hűség megsértése a családjogi kereteken – így a házasság felbontása, apaság vélelmének megdöntése iránti perekben – kívül eső szankcióval nem járhat. A házastársi hűség megsértése nem eredményezheti a polgári jogi kárfelelősség megállapítását sem, mint ahogy a személyiségvédelmi szabályok alkalmazását sem, mivel más jogágak szankcióinak alkalmazását nemcsak az irányadó speciális jogág zárja ki, hanem a házasság intézményi jellege is.⁶¹

rendezése iránti perben történő benyújtásával tudta elérni a kapcsolattartás ideiglenes, és az addigitól eltérő, az apa számára többletjogot tartalmazó szabályozását. Ezt a körülményt a bíróság a jogellenesen készített felvétel miatt indult személyiségvédelmi perben jelentős súllyal vette figyelembe, a hangfelvételek készítését a családjogi jogvitában felmerülő jogos magánérdekre hivatkozással szükségesnek és arányosnak tekintette, és az anyának az apával szemben benyújtott keresetét elutasította. Schöck Beatrix: A családjogi konfliktusok továbbélése a személyiségi jogi perekben. *Családi Jog*, (2020), 2. 37-44. 39.

⁵⁸ Uo. 37-38.

⁵⁹ Uo. 39-40.

⁶⁰ BDT2018. 3822.

⁶¹ BDT2011. 2554.

Említést érdemel még az a helyzet is, amikor a felperes a családjogi perben ellenérdekű ellenfelének *jogi képviselőjét perli*, amelynek célja általában a jogi képviselő által folytatott képviseleti eljárás ellehetetlenítése és a bosszú az ellenfél sikeres képviselése miatt. Jellegzetes tényállás, amikor a felperes szerint az alperes jogi képviselője a bírósági tárgyalás nyilvánossága előtt állított róla sérelmes és becsületsértő dolgokat. Ilyenkor kerülhet akár tanúként a perbe a családjogi perben eljáró bíró. Hasonló perek indultak igazságügyi elmeorvos szakértő, illetve pszichológus szakértő véleményében megfogalmazott állítások miatt.⁶²

A személyiségvédelem objektív jogkövetkezményei közül a jogsértés bírói megállapítása, a jogsértő további jogsértéstől történő eltávolítása és az elégtételadás a jellemző, azonban az inkább szubjektív igénynek tekinthető sérelemdíj megfizetésére kötelezés iránti kereseti kérelem sem ritka.⁶³ Meg kell azonban jegyezni, hogy a sérelemdíj elégtétel, kompenzációs és szankciós funkciót egyaránt betölt, amely funkciók közötti egyensúly betartása a bíróság egyik legfontosabb feladata a sérelemdíj alkalmazásakor. Vitatható ezért a sérelemdíj kiszabása olyan esetben, amikor a kompenzációs funkcióját gyakorlatilag teljesen elveszíti és szinte kizárólag magánjogi büntetésként érvényesülhet csak.⁶⁴ Szintén vitatható a sérelemdíj alkalmazása olyankor is, amikor a jogsérelem teljes orvoslására a jogsértés bírói megállapítása⁶⁵ is elegendő, mivel nem marad további kompenzálandó immateriális sérelem. Ez a helyzet áll elő például olyan esetben, amikor a személyiségi jogaiban sértett szülő javára ítélt a bíróság a szülői felügyeleti jog megváltoztatására irányuló perben és az ítélethozatal időpontjában a gyermek már az ő háztartásában és gondozásában él. Ilyen esetben a jogvita rendezésére teljes mértékben alkalmasak a családjogi jogintézmények, amelyek sikeres igénybevétele a sérelmesnek minősülő helyzetet alapjaiban változtatja meg. Ezért a személyiségi jogsértés bírói megállapítása elegendő a jogaiban sértett felet ért sérelmek orvoslására, hiszen nem áll fenn olyan ellentételezést kívánó sérelem, ami a sérelemdíj megítélését megalapozná.⁶⁶ *Pál Szilvia* a témában egy multidiszciplináris megközelítésű új személyiségvédelmi perspektívára hívja fel a figyelmet munkájában.⁶⁷

4. Összegzés

A tanulmány tárgyát képező kérdésben a részletesen ismertetett ítéletáblai döntések indoklásában tetten érhető jogértelmezés és a Kúria véleménye között komoly ellentét feszül, amelyet a jogbiztonság érdekében egy jogegységi eljárás keretében lehetne feloldani. A személyiségi jogok tárházának kiszélesedése, a magánélethez való jognak az emberi méltósághoz való jog melletti általános személyiségi joggá emelése és preferálása, a személyiség szabad megvalósításához való jog kihangsúlyozása, a családjog önálló jogági jellegének megszűnése,⁶⁸ továbbá a kapcsolattartási kérdésekben sokszor elégtelen családjogi szankcionálási lehetőségek mind abba az irányba mutatnak, hogy egy középutas megoldás lehet a jövő. A szerző egyetért azzal a kúriai állásponttal, miszerint a családjogi jogvitákat elsősorban a családjogi intézmények hivatottak rendezni. Abban az esetben azonban, ha az érintett szülő

⁶² Schöck i. m. (57. lj.) 41.

⁶³ Ld. a Debreceni Ítéletábla Pf. 20.208/2018/3. szám alatti és a Fővárosi Ítéletábla Pf. 20.395/2017/6. szám alatti ítéleteit.

⁶⁴ Fővárosi Ítéletábla 32.Pf.21.106/2016/7. számú ítélete.

⁶⁵ Ptk. 2:51. § (1) bek. a) pont.

⁶⁶ Fővárosi Ítéletábla Pf. 20.395/2017/6. számú ítélete.

⁶⁷ Ld. Pál Szilvia: A kapcsolattartási jog a személyiségi jogok egén – csillag vagy fecske? *Családi Jog*, (2014), 2, 11-17.

⁶⁸ A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.) hatályon kívül helyezésével, és a családjogi szabályozásnak a Ptk. negyedik önálló könyvében történő elhelyezésével egyértelművé vált, hogy a családjog a polgári jog részét képezi.

minden lehetséges eljárást és jogorvoslatot igénybe vett a családjogi jogkövetkezmények tekintetében, és a másik szülő továbbra is rendszeresen és tartósan akadályozza a kapcsolattartási jogának gyakorlását, továbbra is tendenciózusan, visszaélés-szerűen elzárja a gyermeket a különélő szülőtől, akkor alkalmazhatóak lehessenek a személyiségvédelmi eszközök. Nem szerencsés teljesen és karakteresen elzárkózni a személyiségi jogi kérdések vizsgálatától, sokkal inkább határozott és egyértelmű útmutatással kellene meghatározni annak szigorú alkalmazási kereteit.

Felhasznált irodalom

Barzó Tímea: Személyiségvédelem. In Barzó Tímea – Papp Tekla (szerk.): *Civilisztika I. Általános tanok – Személyek joga – Szellemi alkotások joga*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 171-266.

Harmat Erika – Völcssey Balázs: Új nemperes eljárás a bíróságok hatáskörében: a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás. *Családi Jog*, (2020), 1. 23-31.

Iring Zoltán: Kontroll alatt – a felügyelt kapcsolattartás jogi és pszichológiai vetületei. *Családi Jog*, (2019), 1. 26-31.

Menyhárd Attila: A magánélethez való jog elméleti alapjai. In *Medias Res. Folyóirat a sajtószabadságról és a médiaszabályozásról*, (2014), 2, 384-406.

Pál Szilvia: A kapcsolattartási jog a személyiségi jogok egén – csillag vagy fecske? *Családi Jog*, (2014), 2, 11-17.

Schöck Beatrix: A családjogi konfliktusok továbbélése a személyiségi jogi perekben. *Családi Jog*, (2020), 2. 37-44.

Szendrői Anna: A szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás alapjogi és személyiségi jogi vetülete. *Pro Futuro. A jövő nemzedékek joga*, (2019), 2. 82-99.